

UOT 339.9

AZƏRBAYCANIN AVROPA İTTİFAQI İLƏ İQTİSADI MÜNASİBƏTLƏRİNİN GENİŞLƏNDİRİLMƏSİ PERSPEKTİVLƏRİ

ŞİRVANİ KÖNÜL VAQİF qızı
Sumqayıt Dövlət Universiteti, assistent
shafigamammadova@mail.ru

Açar sözlər: inteqrasiya, ixtisaslaşma, beynəlxalq əmək bölgüsü, tədiyyə balansı, milli maraq

Azərbaycan Respublikasının dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya siyasətində strateji istiqamət kimi Avropa İttifaqına qoşulması cəhdi tamamilə təbiiidir.

Azərbaycanı Avropa İttifaqına (Aİ) yaxınlaşdırən və onun bu birliyə inteqrasiyasının ən vacib şərtlərindən biri ticarət-iqtisadi əlaqələrin gündən-günə daha da genişlənməsi və dərinləşməsidirsə, digər tərəfdən Aİ-nin müasir dünya iqtisadiyyatında və dünya siyasətində tutduğu mövqe və rolu ilə izah edilməlidir.

Aİ-yə daxil olmaq Azərbaycanın xarici iqtisadi inkişaf strategiyasının, xüsusilə, iqtisadi inteqrasiya siyasətinin strateji istiqaməti kimi müəyyən olunur və bu sahədə əsas ağırlıq mərkəzi bu birliyə daxil olan ölkələrlə iqtisadi əlaqələrin, beynəlxalq əmək bölgüsünün imkanlarından maksimum istifadə etməklə, ixtisaslaşma və kooperasiya əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi, birgə sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq proqramların və layihələrin birgə yerinə yetirilməsi və s. kimi vəzifələrin üzərinə düşür.

Bu səbəbdən Azərbaycanla Avropa İttifaqı arasında iqtisadi əməkdaşlığın inkişaf perspektivlərinin araşdırılması əsas məsələlərdən biridir.

Məlumdur ki, 1993-cü ildə Kopenhagendə Avropa İttifaqı tərəfindən Aİ-yə daxil olan ölkələr üçün 3 qrup (kateqoriya), yəni siyasi, iqtisadi və institusional həqiqi normalar müəyyən olunmuş və onlar Masstrix müqaviləsi ilə təsdiq olunmuş strategiyanın keçid iqtisadiyyatı ölkələrə aid edilmişdir.

Nəzərdə tutulmuş meyarların sistemli şəkildə həyata keçirilməsi üçün xüsusi Dövlət proqramının işlənilməsi vacibdir. Bu proqram birliyin üzvlərinin və namizəd ölkələrin təcrübəsini hərtərəfli öyrənmək əsasında, Azərbaycanın milli mənafehlərinə müvafiq olaraq elmi cəhətdən əsaslandırılmaqla işlənilməlidir.

Bununla əlaqədar olaraq, Azərbaycanın müasir iqtisadi, siyasi, sosial durumunun və hüquqi bazasının Aİ-nin tələblərinə nə dərəcədə uyğun gəldiyinin araşdırılması və qiymətləndirilməsi məqsədəuyğundur.

Xarici ölkələrlə iqtisadi əməkdaşlıq Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının çoxsahəli inkişafını təmin etmək üçün böyük üstünlüklər verə bilər. Məhz buna görə də Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının formalaşması şəraitində xarici ölkələrlə qarşılıqlı iqtisadi əlaqələr və bu əlaqələrin inkişafı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan Respublikası xarici ticarətin inkişafı istiqamətində beynəlxalq iqtisadi təşkilatlarla, yəni regional və birləşmiş millətlər təşkilatının təşkilat və proqramları üzrə həyata keçirilir.

Azərbaycanın regional iqtisadi strategiyasının əsas prioritet istiqamətlərindən biri onların müasir dünya təsərrüfat proseslərinə aktiv şəkildə qoşulmaları, global geoiqtisadi məkanda baş verən yeni meyillərə adekvat şəkildə reaksiya verməkdən ibarətdir.

Avropa İttifaqı (Aİ) Azərbaycanda özəl sektorun inkişafında, sahibkarlıq üçün şəraitin yaradılmasında, bu sahəyə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsində və s. məsələlərdə texniki yardım etməkdədir.

Dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya yolunu seçmiş ölkəmizin ticarət dövriyyəsi xeyli artmışdır. Xarici ticarətin əmtəə strukturunun qeyri-neft və neft-qaz ticarət dövriyyəsinin artması ilə əlaqədar olmuşdur.

Qeyri-neft məhsulları ixracı üzrə Aİ-dən böyük güzəştlər əldə etmək hüququna malik olsaq da, bu güzəştlərdən istifadə səviyyəsi xeyli aşağı olmuşdur. Buna səbəb Azərbaycan mallarının Avropa bazarlarına çıxışı yolunda ən böyük maneə standartlaşdırma sahəsindəki vəziyyətlə əlaqədardır. Azərbaycanın ixrac etdiyi mallar arasında əsas yeri xammal və enerji daşıyıcıları tutur.

Azərbaycanın Avropa ilə ticarət əlaqələrinin əsasında enerji sektorunda və neft sənayesində bir sıra layihələr imzalanmış və beləliklə, uğurlu əməkdaşlığın əsası qoyulmuşdur.

Azərbaycanın Aİ-yə üzv olmağa real namizəd ölkələr arasında ən yüksək göstəriciləri ilə fərqlənən ölkələrdən də irəlidədir. Lakin, bu göstəricilərin miqyasına gəlincə Azərbaycan Aİ ilə müqayisə olunan səviyyədən hələ çox uzaqdır. Belə ki, Azərbaycanın ərazisi Aİ-nin ümumi sahəsinin 2,67%-ni, əhalisi 2,16%-ni təşkil etdiyi halda ən mühüm makroiqtisadi göstərici olan ÜDM həcminə görə onun cəmi 0,075%-ni təşkil edir.

Maastrix razılaşmasına görə uzunmüddətli kredit faizlərinin dərəcələri Aİ-nin ən aşağı faiz dərəcəsinə malik olan üç ölkənin səviyyəsindən 2%-dən çox uzaqlaşmamalıdır [1. səh.132]. Maksimal norma 4,2%-ə qədər müəyyən edilmişdir. Azərbaycanda bu göstərici hazırda 10% -ə qədər təşkil edir.

Daha bir ciddi məsələ valyuta məzənnəsinin dəyişilməsi ilə əlaqədardır. Qoyulmuş tələblərə müvafiq olaraq yeni Avropa valyutasına keçən ölkə iki ildən az olmayan müddət ərzində valyuta məzənnəsinin dəyişilmə sərhədlərinin avrovalyuta sisteminin mövcud mexanizmi əsasında müəyyən edilməlidir. Bu sərhəd 2.25% həcmində müəyyənləşdirilmişdir.

Bütün bu qeyd olunanları nəzərə alsaq, Azərbaycanın milli maraqları kontekstində Avropa İttifaqı məkanına inteqrasiyasının vəd etdiyi inkişaf perspektivlərini aşağıda göstərilənlər nəzərdə tutulmuşdur.

Aİ-nin daxili bazarında pay sahibi olmaqla bərabər ittifaqın layihə və proqramlarında daha yaxından iştirak etmək.

- Ticarət və iqtisadi əlaqələrin artırılması, sərmayə qoyuluşu və qeyri-tarif məhdudiyyətlərinin azaldılması;
- İttifaq tərəfindən Azərbaycan iqtisadiyyatının davamlı inkişafına dəstək ola biləcək maliyyə dəstəyinin miqdarının artırılması;
- Mədəniyyət, məhsul, ətraf mühit, elm və texnika sahələrində Aİ proqramlarının sayının artırılması;
- Aİ-yə üzvlüyün prosedur qaydalarının və təcrübənin hərtərəfli öyrənilməsi və nəzərə alınması. Birliyin üzv ölkələri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli danışıqların aparılması;
- Azərbaycanın Aİ-yə üzvlük prosesində zəruri olan müvafiq institutların və koordinasiya strukturunun yaradılması;
- Regionda geoiqtisadi maraqların və geosiyasi şəraitin qiymətləndirilməsi və nəzərə alınması.

Avropa İttifaqının irəli sürdüyü tələblərə Azərbaycanın tam uyğun gəlməsi üçün aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsi zəruridir:

– Özəlləşdirmənin tam başa çatdırılması və iqtisadiyyatın bütün sahələrində, birinci növbədə yanacaq - enerji kompleksində əsaslı struktur dəyişikliklərinin intensivləşdirilməsi, eləcə də kənd təsərrüfatının islahatlaşdırılmasının daha da dərinləşdirilməsi;

– Büdcə kəsirinin azaldılması. Azərbaycan üçün dövlət büdcəsinin balanslaşdırılmasının təmin edilməsi üçün düzgün fiskal siyasətin həyata keçirilməsi zəruridir;

– Tədiyyə balansının kəsirinin azaldılması. Hazırda və yaxın perspektivdə tədiyyə balansının tarazlığının təmin edilməsi məqsədilə kapitalın hərəkəti balansı və cari transferlər üzrə balanslılığın təmin edilməsi üçün ciddi tədbirlər görülməlidir;

– İqtisadi inkişafın gələcək artımına şərait yaratmaq məqsədilə infrastrukturun əsaslı surətdə inkişaf etdirilməsinə nail olunması, xidmət sahələrinin və xidmətin keyfiyyətinin müasir tələblər və standartlar səviyyəsinə çatdırılması;

– Həyat səviyyəsi göstəricilərinin və həyat şəraitinin keyfiyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldilməsinin təmin edilməsi adambaşına düşən ÜDM-in və məcmu gəlirlərin ən azı on dəfəyə qədər artırılmasına nail olunması.

– Normativ-hüquqi bazanın və bazar tənzimlənmə mexanizmlərinin Aİ-nin tələblərinə və standartlarına tam uyğunluğunun təmin edilməsi.

Şübhəsiz, bütün bu vəzifələr ardıcıl olaraq mərhələlər üzrə, sistemli şəkildə kompleks həyata keçirilməli və bu məqsədlə xüsusi Dövlət Proqramının işlənilib hazırlanması zəruridir. Bu proqram Aİ-nin namizəd ölkələr qarşısında qoyduğu tələblərə müvafiq olaraq birliyin yeni üzvlərinin və namizəd ölkələrin təcrübəsini hərtərəfli öyrənmək əsasında, Azərbaycanın milli mənafeələrinə müvafiq olaraq elmi cəhətdən əsaslandırılmaqla işlənilib hazırlanmalıdır. Və bütün bunlar strateji konsepsivada öz əksini tapmalıdır.

Fikrimizcə, Azərbaycanın Aİ-yə üzv olunmasını nəzərdə tutan strateji konsepsiyanın əsas məzmunu və müddəaları aşağıda göstərilənləri nəzərdə tutmalıdır:

1. Azərbaycanın Avropa İttifaqına üzvlüyünün əsas prinsiplərinin, prioritetlərinin və mərhələlərin müəyyən edilməsi (assosiativ üzvlükdən, namizəd ölkə statusuna və tam üzvlüyə qədər);

2. Aİ-yə üzvlüyün prosedur qaydalarının və təcrübənin hərtərəfli öyrənilməsi və nəzərə alınması. Birliyin üzv ölkələri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli danışıqların aparılması;

3. Azərbaycanın Aİ-yə üzvlük prosesində zəruri olan müvafiq institutların və koordinasiya strukturlarının yaradılması;

4. Aİ-nin namizəd ölkələr qarşısında qoyduğu (Kopenhagen Sammitinin qərarına əsasən) siyasi, iqtisadi, hüquqi və institusional tələblərin yerinə yetirilməsini nəzərdə tutan ardıcıl, kompleks tədbirlər sisteminin işlənilib hazırlanması və onların reallaşma mexanizmlərinin müəyyən edilməsi;

5. Regionda geoiqtisadi maraqların və geosiyasi şəraitin qiymətləndirilməsi (xüsusilə ABŞ-ın, Rusiya, Türkiyə və İrənin) və nəzərə alınması;

6. Azərbaycanın Aİ-yə üzvlüyünün, onun milli maraqlarına və müstəqilliyinə təsiri ilə bu üzvlükdən əldə edəcəyi səmərəliliyinin və üstünlüklərin müqayisə olunaraq qiymətləndirilməsi və onların optimal əlaqəsini təmin edən tədbirlər sisteminin hazırlanması.

ƏDƏBİYYAT

1. Kərimov C., Orucov A., Kərimova T. Beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar (dərs vəsaiti). Bakı: Nurlan, 2008, 213 s.
2. Ələkbərov Ə.H., Vəliyev M.Ə., Məmmədov S.M. Beynəlxalq iqtisadi münasibətlər (dərslük). Bakı: Çapaşloğlu, 2010, 559 s.

РЕЗЮМЕ

ПЕРСПЕКТИВЫ РАСШИРЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНА С ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ

Ширвани К.В.

Ключевые слова: интеграция, специализация, международное разделение труда, платёжный баланс, национальный интерес.

Стремление Азербайджана сблизиться с Европейским Союзом (ЕС) и расширить торгово-экономические связи с ним объясняется той позицией, которую занимает ЕС в современном экономическом мире. К странам, стремящимся стать членами этого Союза, предъявляются очень серьёзные требования. Чтобы соответствовать данным требованиям, Азербайджану необходимо выполнить множество обязательств, о которых говорится в этой статье.

SUMMARY
DEVELOPMENT PERSPECTIVES OF ECONOMIC RELATIONSHIPS BETWEEN
AZERBAIJAN AND EUROPEAN UNION
Şirvani K.V.

Key words: *integration, qualification, international division of labor, payments balance, national interest*

Attempts of Azerbaijan in order to get close with the European Union and to expand the trading and economic relationships are explained with significant reputation of the Union in the modern economic world. The countries that are wishing to be a member of the European Union are facing serious requirements by the Union. Azerbaijan has to fulfill many commitments in order to meet those requirements which are mentioned in this article.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	26.05.2017
	Son variant	28.09.2018